

JAPÓ S'ENCAMINA CAP AL DESASTRE¹

Lev Trotski

12 de juliol de 1933

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Japón se encamina al desastre”, en, Escritos tomo IV, volumen 2, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 427-438.

1.- [El mite de la invencibilitat](#)

2.- [Guerra i revolució](#)

1.- El mite de la invencibilitat

Les classes dominants del Japó es troben en una situació tal que, indubtablement, els èxits se'ls han pujat al cap. Han trobat la forma de superar dificultats internes sense precedents a través d'una política exterior de conquestes i amenaces o utilització de la força. Han triomfat per tot arreu. Amb tot el cinisme del cas, han violat els tractats internacionals i amb el pretext de fundar un estat independent s'han annexat un país enorme [Manxúria]. La Lliga de les Nacions elabora incomptables informes que no serveixen per a res. Amèrica del Nord serva un silenci cautelós. La Unió Soviètica vira cap a una política de concessions. Vertaderament, sembla que el Japó fóra invencible i els seus amos estigueren destinats a dominar no sols el continent asiàtic sinó, també, el món sencer. Però, és realment així?

Fa menys de quatre dècades la petita nació insular derrotà el gegant xinès tant per terra com per mar. El món sencer quedà atònit. Catorze dies després de la firma del Tractat de Shimonoseki, el famós geògraf alemany Richthofen afirmà que el Japó havia assolit la “igualtat” i s'havia elevat al rang d'una gran potència. Deu anys més tard ocorregué un miracle encara major: el Japó derrotà rotundament la Rússia tsarista. No molts preveieren tal desenllaç. Entre els pocs que ho feren estaven els revolucionaris russos. Però, en aquells temps, ¿a qui podia interessar el que ells digueren? El prestigi de l'imperi anà elevant-se en proporció a les seues sorprenents victòries sobre dos països veïns la població conjunta dels quals era deu vegades major a la seua.

La participació japonesa en la guerra mundial es reduí a les grandioses operacions policiaques que s'avançaren en l'Orient Llunyà i especialment en el Mediterrani. Però la seua presència mateixa en el bàndol victoriós, i el ric botí conquistat, contribuïren a augmentar inclús més el sentiment d'orgull nacional

---

¹ “Japó s'encamina cap al desastre”, *Biulleten Opozitsi*, n ° 38-39.

dins de les classes dominants japoneses. Els “vint-i-un manaments” imposats en Xina al començament de la guerra (després que el Japó havia trencat els tractats humiliants) mostraren davant del món la voracitat de l'imperialisme japonès.

El memoràndum del general Tanaka escrit en 1927, exposava un programa elaborat en el que les ambicions nacionals aconseguien la màxima expressió de megalomania. Document sorprenent! Els desmentiments oficials no debiliten un àpex el seu poder de convicció, és impossible falsificar aqueixa classe de documents. I, de totes les maneres, la política exterior japonesa dels darrers dos anys és una prova irrefutable de l'autenticitat del document.

La conquesta de Manxúria fou realitzada per forces relativament insignificants: quatre o cinc divisions, que sumaven escassament cinquanta mil efectius, amb suport aeri i bombarders, es concentraren ràpidament en Manxúria. La intervenció s'assemblà més a un operatiu d'instrucció militar que no a una guerra. Tant més gran l'“honor” de l'estat major de Tòquio!

No obstant, la invencibilitat militar de Japó és un mite piadós que, encara que fins al moment ha rendit grans guanys, en última instància s'estavellarà inexorablement contra la realitat. Fins ara Japó no ha tingut oportunitat de mesurar les seues forces amb les de les nacions avançades. Els seus èxits, per brillants que siguen, deriven de la superioritat de l'endarreriment enfront del gran endarreriment. El principi de la relativitat és tan vàlid en el terreny militar com en qualsevol altre. Hi hagué una època en què l'imperi dels tsars semblava anar de conquesta en conquesta; el remot principat de Moscòvia es transformà en un dels estats més poderosos del món, que s'estenia sobre dos continents, des de l'Atlàntic fins al Pacífic. Tots els manuals escolars qualificaven d'invencibles els exèrcits del tsar. Però, la veritat és que la vella Rússia, basada en un camperolat semiservil, només obtingué victòries reals i duradores en la lluita contra les tribus semibàrbares de l'Àsia Central i del Caucas i contra estats en descomposició interna, com la Polònia governada per la szlatxta (noblesa feudal) o la Turquia dels sultans. En general, a partir de la Revolució Francesa, l'exèrcit tsarista fou la personificació de l'enfonsament i la impotència. És cert que entre 1907 i 1914 es reformaren i enfortiren l'exèrcit i la marina, amb ajuda de les dumes patriòtiques. Però la prova de la guerra mundial comportà l'amarga desil·lusió: l'exèrcit rus obtingué victòries tècniques mentre hagué d'enfrontar-se amb les forces centrífugues de l'imperi austrohongarès; en l'escala més àmplia de la guerra en el seu conjunt, l'exèrcit mostrà novament la seua ineptitud.

Els coeficients que indiquen la força relativa dels exèrcits han de determinar-se en cada cas particular; no es pot prendre com a base les suposades qualitats immutables de “la raça” sinó la combinació de certs factors socials i històrics: els recursos naturals del país, el nivell del seu desenvolupament econòmic, les relacions entre les classes i les qualitats del propi exèrcit com ara el material humà que conforma els seus efectius, el cos d'oficials, les seues armes i

pertrets, el cos de comandament. Expressant aquest concepte en el llenguatge de les xifres (només per a il·lustrar la idea perquè, per descomptat, les xifres no pretenen ser precises) podem dir que, quant a capacitat de combat, la relació entre l'exèrcit rus de 1914 i l'exèrcit rus de 1907 era almenys de tres a u. No obstant això, la seua relació amb l'exèrcit alemany era aproximadament d'un a tres. Així mateix, si bé a principis de segle l'exèrcit japonès era dues o tres vegades millor que l'exèrcit tsarista, això no impedeix que siga inferior, en la mateixa proporció, a les forces armades dels països avançats.

És innegable que, des de l'època de la guerra amb Rússia, el Japó ha progressat econòmicament i cultural prou com perquè el seu armament estiga a to amb el nivell assolit per la tecnologia mundial. No obstant, aquest criteri aïllat és summament enganyós. La vertadera capacitat militar d'un exèrcit no resideix en les armes exhibides en les desfilades o amuntegades en els arsenals sinó en les que estan implícites en el poder productiu de la indústria del país. La indústria japonesa visqué una expansió extraordinària durant la guerra i després ha retrocedit dràsticament en les crisis de postguerra. El militarisme japonès vol viure de les il·lusions engendrades pel boom de la guerra, ignorant la dislocació de l'economia i devorant la meitat del pressupost nacional. Les relacions entre el militarisme japonès i l'economia nacional, per una banda, i entre la indústria del Japó i la dels seus enemics potencials, per l'altra, ens donen índexs d'excel·lent importància, si no absolutament decisius, per a analitzar les perspectives que enfronten els distints bàndols en una guerra futura. I per al Japó aqueixos índexs són summament desfavorables.

D'acord al memoràndum del general Tanaka (i també segons la lògica de la situació) l'imperi del Micado té previstes dues guerres: una contra l'URSS i una altra contra Estats Units.

L'escenari d'aquella seria el més gran dels continents; el d'aquesta darrera, el més ample dels oceans. Ambdues guerres suposen operacions sobre vastes extensions de terra que comprendrien, per consegüent, lapsos considerables de temps. Però com més prolongada siga la guerra, majors seran els avantatges d'un poble armat sobre un exèrcit destacat, de la indústria en el seu conjunt sobre les fàbriques de municions, de la realitat cultural i econòmica sobre les maniobres estratègiques.

L'ingrés nacional per capita del Japó és de només 175 iens, diverses vegades menor que el dels països europeus, i ni parlar del nord-americà; és, almenys, un terç més baix que el de l'URSS. La indústria japonesa és fonamentalment una indústria lleugera, açò és, endarrerida. Els obrers tèxtils constitueixen el 51 per cent del total, mentre que els metal·lúrgics i els constructors de maquinària a penes ascendeixen al 19 per cent. Estats Units consumeix 1.413 quilograms d'acer per persona; els països d'Europa occidental, 612; la Unió Soviètica, més de 192; Japó, menys de 165. I la guerra moderna es fa amb metalls. Admetem que Manxúria li obre grans perspectives a la indústria japonesa. Però les grans

perspectives requereixen grans inversions de capital i de temps. I ací parlem en termes d'allò que existeix i d'allò que no pot alterar-se profundament en pocs anys.

A més a més, els combatents són homes, no màquines. Tot demostra que a Japó no li va millor en el terreny dels recursos humans que en el dels objectes inanimats.

L'exèrcit japonès, construït basant-se en el vell model prussià, conté, exagerats, tots els vicis de l'exèrcit Hohenzollern i cap de les seues virtuts. El mateix Bismarck digué una vegada que es pot copiar els reglaments prussians però no es pot falsificar un tinent prussià. Més difícil encara és falsificar un soldat prussià.

A més a més, el militarisme també ha de pagar pel nivell de vida extremadament baix de les masses populars. Japó és la terra de la tuberculosi i qualsevol classe de malalties derivades de la desnutrició. La taxa de mortalitat és la més alta dels països avançats i augmenta any rere any. La guerra moderna exigeix una mica més que estar disposat a morir en bandada; requereix, abans que res, resistència individual, habilitat física, nervis d'acer. Les qualitats que permeteren a Japó vèncer els xinesos i els russos són les virtuts del vell Japó: una organització centralitzada i moderna que transformà la submissió feudal en disciplina militar. L'exèrcit japonès no té qualitats com la iniciativa, la inventiva i la capacitat de prendre decisions pròpies, i no té on buscar-les. El règim militar feudal mai podia fomentar el desenvolupament de la personalitat. Ni l'aldea oprimida i empobrida ni la indústria japonesa, principalment la tèxtil, en què predomina el treball femení i infantil, poden proporcionar soldats capacitats per a posar-se a to amb la tecnologia moderna. Una gran guerra mostrarà la veracitat d'aquesta afirmació.

Aquest assaig de cap manera vol suggerir que la guerra amb Japó seria cosa fàcil o que no és aconsellable negociar amb aquest país. Considerem que la política extremadament pacífica (a vegades aparentment massa conciliatòria) del govern soviètic cap a Japó és essencialment correcta. Però que hi haja guerra o pau no depèn, per naturalesa, d'un sol bàndol sinó de dos. Tant la política que tendeix a buscar la pau com la política bel·ligerant, han de basar-se en una apreciació realista de la relació de forces. I en aqueix sentit, la idea hipnòtica de la suposada invencibilitat de Japó ja ha passat a ser un factor molt important en les relacions internacionals. De la mateixa manera, a principis del segle XX l'excés de confiança de la camarilla petersburgesa portà a un enfrontament militar. L'estat d'ànim de la cúpula governant japonesa recorda l'estat d'ànim que imperava en la burocràcia tsarista en vespres de la guerra rusojaponesa.

2.- Guerra i revolució

L'era de la transformació japonesa, que s'inicià en 1868 (poc després de l'època de les transformacions a Rússia i de la Guerra Civil dels Estats Units) reflecteix l'instint de supervivència de les classes dominants; no fou, com diuen alguns autors, una "revolució burgesa", sinó l'intent burocràtic de subornar a aqueixa revolució.

Rússia, el desenvolupament de la qual fou tardà, i que recorregué el mateix camí històric que Occident en un lapse molt més breu, necessità tres segles per a passar de la liquidació de l'aïllament feudal sota Ivan el Terrible, passant per l'occidentalització davall Pere el Gran, fins a les primeres reformes liberals d'Alexandre II. L'anomenada Restauració de Meiji, incorporà, en un parell de dècades, els trets fonamentals d'aqueixes tres grans eres del desenvolupament rus. Tractant-se d'una marxa tan forçada, el desenvolupament cultural no podia ser homogeni en tots els terrenys. Alhora que aplicava la tecnologia moderna (sobretot militar) per a obtenir resultats pràctics a tota carrera, ideològicament Japó romanía submergit en l'Edat Mitjana. Aqueixa combinació precipitada d'Edison amb Confuci ha deixat el seu marca en tota la cultura japonesa.

La tan trillada asseveració que els japonesos, "per naturalesa", són capaços d'imitar però no de crear ni tan sols mereix refutar-se. Tota nació en via de desenvolupament, com tot jove artesà, escriptor o artista, comença la seua carrera imitant, que és una forma d'aprendre. No obstant és cert que, almenys de moment, totes les esferes de la vida intel·lectual japonesa es caracteritzen per cert empirisme imitatiu. La força dels seus estadistes resideix en el seu realisme cínic, combinat amb una formidable incapacitat de generalització. Però ací resideix, també, la seua feblesa, no tenen la menor idea de les lleis que governen el desenvolupament de les nacions modernes, incloent-hi la seua. El document programàtic de Tanaka és sorprenent per la combinació d'una perspicaç penetració en els aspectes empírics del problema amb la ceguesa respecte de la perspectiva històrica. Tanaka pren com a base del seu "programa sagrat" de conquestes el "testament" imaginari de l'emperador Meiji, i després exposa el desenvolupament futur de la humanitat com una espiral creixent d'annexions japoneses. Amb els mateixos objectius, el general Araki utilitza els principis morals del sintoisme, la religió del Micado. Si persones de semblant pinta intel·lectual són capaces, en determinades circumstàncies, d'obtenir èxits formidables, no seran menys capaces d'enfonsar el seu país en un desastre de mages proporcions.

Cap estat modern ha arribat a la seua forma actual sense haver passat per una revolució o una sèrie d'elles. En canvi, el Japó contemporani no ha passat per una reforma religiosa, ni per una era d'il·luminisme, ni per una revolució burgesa, ni per una vertadera escola democràtica. La dictadura militar fou, en certa manera, beneficiosa per al jove capitalisme japonès en garantir la unitat en política exterior i una disciplina implacable en l'interior. Però ara, l'existència de poderosos trets feudals s'ha convertit en un fre terrible per al desenvolupament del país.

La servitud feudal dels camperols no sols es manté intacta; la pressió del mercat i el tresor estatal l'han incrementat en forma monstruosa. Els camperols arrendataris paguen als grans terratinents al voltant de 750 milions de iens per any. Per a comprendre el significat d'aquesta summa basta recordar que els camperols russos, que superen numèricament el japonès en un 250 per cent, pagaven als grans terratinents menys de mig milió de rubles, i aqueix tribut fou prou per a irritar el mugic fins al punt de portar-lo a realitzar una revolució agrària d'immensa envergadura.

Els usos de la servitud agrària s'han estès a la indústria: jornada laboral d'onze o dotze hores, barraques que serveixen de vivenda als obrers, salaris miserables i dependència servil de l'obrer respecte del seu patró. Malgrat l'energia elèctrica i l'avió, les relacions socials estan impregnades d'esperit medieval. Tinguem en compte que en el Japó contemporani subsisteix la casta dels pàries.

En virtut de les circumstàncies històriques, la burgesia japonesa s'endinsà en l'etapa d'expansió agressiva sense haver trencat amb la servitud medieval. Aquest és l'origen del major perill que aguaita al Japó; l'estructura militarista està erigida sobre un volcà social. En la caiguda del tsarisme (fenomen que els assessors del Micado haurien d'estudiar amb tota atenció) les nacionalitats oprimides, que constituïen el cinquanta-tres per cent de la població del vell imperi rus, exerciren un paper de gran importància. L'homogeneïtat de la mare pàtria seria un gran avantatge per a Japó si la seua indústria i el seu exèrcit no depengueren de Formosa, Corea i Manxúria. Sumant la població de Manxúria, hi ha ara quasi cinquanta milions de xinesos i coreans oprimits contra seixanta-cinc milions de japonesos. Aquesta poderosa reserva revolucionària constituirà un gran perill per al règim en cas de guerra.

Les vagues de camperols arrendataris, el terrorisme agrari, els intents dels camperols de lligar-se als obrers, són tots signes inconfusibles de la revolució que s'apropa. A aquests símptomes se sumen d'altres, potser menys espectaculars però igualment de clars. S'estén el descontentament entre la intel·lectualitat, de les files de la qual provenen els oficials i els funcionaris del govern. Les organitzacions il·legals posseeixen cèl·lules en totes les escoles i universitats. La burgesia està enfurida amb els seus militars, malgrat que depèn totalment d'ells. Els generals diuen penjaments dels seus aliats capitalistes. Cada un està furiós amb els altres.

Els soldats professionals, descendents o imitadors del samurai cerquen vincular-se amb els camperols rebels per mitjà de consignes demagògiques, a l'estil del nacionalsocialisme alemany. Però aqueixos vincles són artificials i no poden ser duradors. Els samurai volen tornar arrere. Els camperols esperen una transformació agrària. En cas de produir-se una guerra a gran escala, els oficials professionals quedarien desplaçats per una massa d'oficials de reserva i d'altres improvisats provenint de la intel·lectualitat: d'aquí sorgiran els dirigents revolucionaris dels camperols i del propi exèrcit. Açò, que és vàlid per a les

forces de terra, s'aplica en major grau a la marina. Dins dels cascots d'acer de les naus militars, els regustos feudals adquireixen una força explosiva. Recordem les revolucions russes de 1905 i 1917 i l'alemanya de 1918!

En síntesi. Japó és més dèbil econòmicament que qualsevol dels seus possibles adversaris en una gran guerra. La indústria japonesa no estarà en condicions fins d'ací a diversos anys, de proveir d'armes i pertrets a un exèrcit de milions d'efectius. El sistema bancari japonès, incapaç de sostenir el pes del militarisme en els temps de pau, s'enfonsaria en el mateix començament d'una gran guerra. El soldat japonès no està a l'altura de les necessitats de la tecnologia i la guerra modernes. La població és profundament hostil al règim. Els objectius de conquesta no basten per a unificar una nació dividida. Amb la crida a files, centenars de milers de revolucionaris, actuals o potencials, ingressarien a l'exèrcit. Corea, Manxúria, i després d'aquestes Xina, demostrarien en l'acció l'odi mortal que senten pel jou japonès. La construcció social del país s'ha desgastat; les parets s'obren. Encotillat en la dictadura militar, el Japó oficial té un aspecte imponent, però la guerra no tardaria en escombrar implacablement aqueixos mites i il·lusions.

No hem fet la comparació entre l'exèrcit japonès i l'Exèrcit Roig: això seria tema d'una altra discussió. Però, encara que es distorsionen els fets a favor de Japó i es postule una suposada igualtat de recursos materials, subsistirà una profunda diferència en el terreny de la moral militar. La història ens demostra que les derrotes militars donen lloc a revolucions; però també ens ensenya que les revolucions victorioses, que desperten el poble i temperen el seu esperit, li imparteixen un dinamisme i una energia enormes en el camp de batalla.

En bé d'ambdós pobles, i de la civilització en el seu conjunt, esperem que els militaristes japonesos no juguen amb la seua sort.